

LIBRIS

We know
books

@ Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, Sector 6,
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.librariaeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS)

ISSN 3120 – 2985
ISSN-L 3120 – 2985

Pe copertă: Alphonse Legros (1837 - 1911), *Philosopher (Le philosophe)*,
National Gallery of Art, Washington

Corector: Florența Oprișan

DTP: Mihăiță Stroe

Editor: Valentin Ajder

Viorel Cernica
(coordonator)

Studii în hermeneutica pre-judicativă și meontologie

Vol. 10

E I K O N

București, 2026

CUPRINS

Motivația acestei publicații	7
REMUS BREAZU, Ambiguitatea nehotărârii	9
CORNEL-FLORIN MORARU, Dincolo de vizualitate și reprezentare. Considerații despre sensul sonor al imaginii	43
CONSTANTIN STOENESCU, Explorări ale memoriei sub spectrul solitudinii și al constrângerilor istoriei comune. Interpretări, straturi și suprapuneri în <i>Hiroshima, mon amour</i>	81
CRISTINA CRISTEA, În pragul iertării. Ruptura temporală a sinelui rănit	111
ȘTEFAN BÂRZU, Antitextul Mistic. Hadewijch și Necuvântările Dragostei.....	135
OANA ȘERBAN, „Adu-ți aminte să nu uiți”: Iertarea dificilă și grațierea impardonabilului. <i>Prejudicativul și prejudecata</i> „ambiguităților” morale în istoria post-holocaust	152

VASILE VIȘOȚCHI, Sensuri ale singurătății în fenomenologia lui Husserl și Heidegger	187
MARIUS CORBU, <i>Trăiește și nu cerceta.</i> Max Stirner și singurătatea experienței religioase.....	211
SORIN CREȚU, A Situated Cognitive Architecture for Human Embodied De-Biasing	228
VERONICA BÂTCĂ, ANDREI SIMIONESCU-PANAIT, Five Types of Memory	304
VIOREL CERNICA, Aprehensiune pre-judicativă și memorie.....	317

Motivația acestei publicații¹

Pre-judicativul – împreună cu nonjudicativul, de care deseori nu este discriminat cum se cuvine – reprezintă unul dintre cele mai atractive domenii pentru cercetarea filosofică actuală. Tematizarea lui vizează, în primul rând, un strat de cunoaștere constând dintr-un ansamblu de „experiențe” cu anumite conținuturi „neacreditate” epistemic în mod direct, dar care, păstrându-li-se, totuși, conținutul obiectual, sunt prelucrate în judecăți (cognitive, de valoare etc.), primind astfel și o valabilitate, cum se vede, condiționată judicativ. Metodologii diverse, îndeosebi cele de origine fenomenologică și analitic-filosofică, sunt utilizate de cercetători pentru a reformula probleme filosofice mai vechi, din orizontul unor discipline tradiționale, cum sunt ontologia și teoria cunoașterii, sau pentru a formula probleme noi referitoare la statutul experiențelor și conținuturilor nonjudicative, la relația dintre acestea și judecată, cunoștință, adevăr, evidență etc., la elementele semnificative cognitiv din aria pre-judicativului, la constituirea lor sau la posibila lor autonomie de constituire și de operare etc. Cercetările nonjudicativului și pre-judicativului ocupă un spațiu important în filosofia contemporană și pentru că ele presupun colaborarea mai multor discipline filosofice și științifice, discipline formale și factuale, experimentale și experiențiale etc.; acest fapt încurajează cercetarea deoarece conferă acesteia,

¹ „Motivația acestei publicații” – Fragment (§1.) din Viorel Cernica, „Hermeneutica pre-judicativă – o introducere”, în Viorel Cernica (coord.), *Studii de hermeneutică pre-judicativă și meontologie, vol. I*, București: Editura Universității din București, 2016.

pe de o parte, un grad mai înalt de reprezentativitate pentru spiritul contemporan, interesat în mare măsură de diverse formule inter- și transdisciplinare, iar pe de alta, o mai clară valabilitate și vizibilitate pentru cultura actuală decât alte tipuri de cercetări. Logica și metafizica, ontologia și științele cogniției, filosofia minții și fenomenologia, teoria cunoașterii și hermeneutica se întâlnesc în acest vast orizont de cercetare a nonjudicativului și pre-judicativului.

Pornind de la acest fapt, ținând seama însă și de rezultatele investigațiilor în acest domeniu aparținând unor cercetători din spațiul academic românesc, dar și de la interesele de cercetare ale unor doctoranzi în filosofie de la Universitatea din București, vizând același domeniu, anume problematica nonjudicativului și a pre-judicativului, am socotit că ar fi binevenită o publicație în care, anual, acești cercetători să-și poată face cunoscute puncte de vedere proprii, intenții și planuri de lucru, căutări ale unor răspunsuri posibile la întrebările pe care și le pun, tehnici de lucru angajate în investigarea unor probleme, contribuții la diferite proiecte de cercetare, lucrări pe care le încheie; toate având, se-nțelege, o legătură cu tematica nonjudicativului și pre-judicativului. Publicația de față va fi deschisă îndeosebi către astfel de preocupări filosofice.

Viorel Cernica

Ambiguitatea nehotărârii

REMUS BREAZU

(Universitatea Națională de Arte din București)

Abstract: This paper investigates several possible meanings of the term “unresoluteness.” First, drawing on Edmund Husserl’s phenomenology, I conduct an intentional analysis of the ontic acts of (i) hesitation and (ii) indecision, which I correlate with two types of doubt—passive and active. Second, I articulate the proper concept of (iii) unresoluteness as a habitual disposition of the personal ego. Third, I examine (iv) unresoluteness as a lack of limits (the determination of the spirit), reading it as an exacerbation either of (v) what Constantin Noica conceptualised as *horetitis* and *ahoretia*, or of (vi) what Søren Kierkegaard thematised as the desperation of possibility. Fourth, I turn to Martin Heidegger’s ontological account of (vii) unresoluteness as the existential concretisation of *Dasein*’s fall. Finally, I analyse unresoluteness as a process (de-resolution), understanding it either as (viii) a gradual slide from resoluteness or as (ix) a deconstituting act of the personal ego.

Keywords: unresoluteness; resoluteness; hesitation; indecision; decision; will; action.

Nehotărâre, indecizie, ezitare, șovăire, codire, amânare. Nehotărârea, potrivit construcției cuvântului (ne-hotărâre), este un termen negativ. În tradiția filozofică, termenii negativi sunt înțeleși pornind de la termenii pozitivi, cu alte cuvinte, sunt termeni derivați. Într-adevăr, prestațiile limbii oglindesc anumite înțelegeri ale fenomenelor ca atare, înțelegeri care, poate inițial obținute într-o manieră originară, se pierd parțial în felul în care sunt folosite cuvintele și, deci, în uzarea pe care orice folosire o aduce. În acest caz, este vorba de

hotărâre, fenomen pe care îl voi investiga folosindu-mă, în principal, de metoda fenomenologică pusă la punct de Edmund Husserl și de unele indicații tematice ale sale. Nehotărârea este o stare a omului sau, pentru a purifica, este un posibil fel de a fi al unei conștiințe. Ea se leagă în mod intrinsec de aducerea la împlinire, împlinire pe care o s-o numesc în cele ce urmează, cu un termen problematic, *acțiune*. Acțiunea se caracterizează prin efectuare, actualizare, termeni pe care îi voi folosi cu o semnificație largă. În acest sens, actul prin care un obiect este produs este o acțiune, la fel ca și actul prin care eu acuz pe cineva, deci acțiunea nu desemnează neapărat ceea ce Aristotel numea *praxis*. „Acțiune” este un termen problematic nu doar prin faptul că este deosebit de larg, ci mai ales prin faptul că asumă un comun pentru „acte” totuși atât de diferite, precum *poiēsis*, *praxis* și așa mai departe. În cele ce urmează, nu voi pune în discuție decât minimal caracterul de acțiune al acțiunii, așadar, actualitatea actului, rămânând la această înțelegere largă și problematică.

În primă instanță, putem spune că atunci când sunt nehotărât, pendulez între mai multe variante. Această primă indicare a nehotărârii trimite la mult mai discutatul, din unghi de vedere filozofic, fenomen al îndoielii. Îndoiala este, la rândul ei, o prestație aparte a conștiinței. Să luăm fenomenul originar al îndoielii, adică îndoiala care survine, îndoiala care se manifestă la nivel pasiv, nu la nivel activ, cum este, de pildă, îndoiala carteziană, care este una activă. Situația cea mai simplă este cea de la nivel perceptiv sensibil. Eul percepe un anumit lucru. După cum se știe, orice act de percepție presupune incompletitudinea funciară a lucrului vizat, care prezintă un stoc posibil infinit de caracteristici¹. Totuși, eul, prin intermediul unor apariții

¹ În cele ce urmează, asum maniera în care Edmund Husserl a tematizat ce este acela un lucru. A se vedea, de pildă, Edmund Husserl, *Idei privitoare la o fenomenologie pură și la o filozofie fenomenologică. Cartea întâi: Introducere generală în fenomenologia pură*, traducere de Christian Ferencz-Flatz, București: Humanitas, 2011, pp. 151-155.

finite, vizează un unic obiect, în acest caz, un obiect al percepției sensibile, un unic lucru, care funcționează ca o idee regulativă. Lucrul este constituit pornind de la aparițiile sale. Avem aici de-a face cu o circularitate, căci aparițiile nu sunt *ceva*, doar lucrul este *ceva*, deci aparițiile sunt întotdeauna *ale lucrului*. Totuși, lucrul nu este ceea ce este decât pornind de la aparițiile sale. Există deci o prestație *în plus* a eului, există un surplus prin care eul constituie lucrul ca fiind nu doar acesta, ci și acesta *de acest fel*, sau, în alți termeni, constituie lucrul *ca ceva sau altceva*. Dar surplusul – ceea ce, în terminologia fenomenologică, se numește a percepție (*Apperzeption*), interpretare (*Deutung*) sau aprehendere (*Auffassung*) – este constant ghidat de aparițiile pe care le trăiește. Deși aparițiile, riguros vorbind, țin de conștiință, ele *se impun* eului. Or, într-un act simplu de percepție, o anumită apariție poate să intre în conflict cu șirul anterior de apariții, iscând pentru eu motivația de a constitui acel lucru *ca altceva* decât ceea ce el era până atunci. Apariții noi și noi care confirmă acea primă apariție conflictuală ajung să ne facă să percepem un alt lucru decât percepușem inițial, iar acel lucru inițial este, în acest moment, impropriu numit *acel lucru*, căci el a și devenit *aparență*. Bunăoară, Theaitetos îl vede din depărtare pe Socrate, dar, în momentul în care Socrate se apropie, Theaitetos își dă seama că nu era Socrate, ci altcineva, să spunem, Theodoros. Îndoiala se găsește exact în intervalul dintre o primă percepție și o a doua percepție care o transformă pe prima într-o aparență. Îndoiala este pendularea între Socrate și Theodoros. Putem spune că eul *nu se hotărăște* între Socrate și Theodoros, date fiind aparițiile *conflictuale* pe care le trăiește. Formal, se poate afirma că aici este vorba de identitatea lui Socrate, identitate dată de un stoc anume de caracteristici, și identitatea lui Theodoros, care are un alt stoc de caracteristici, dar, dintre acestea, unele se suprapun peste cele ale lui Socrate, creând astfel *asemănarea* și, în cazul nostru, *confuzia* dintre Socrate și Theodoros. Desigur, îndoiala se poate manifesta într-un mod mult mai gradual. Theaitetos îl vede pe Socrate, dar,

ulterior, nu-și dă seama dacă chiar este Socrate sau altcineva, poate un necunoscut, nu neapărat Theodoros. Theaitetos *nu se poate hotărî* dacă cel pe care-l vede este sau nu Socrate, ceea ce, desigur, este o altă situație decât cea în care nu este sigur dacă este Socrate sau Theodoros. Așadar, îndoiala poate pendula între nedeterminarea unor obiecte determinate sau între nedeterminarea unui obiect determinat și a altuia nedeterminat. Oricum, ceea ce este important este că îndoiala presupune întotdeauna o vizare pozitivă. Cu alte cuvinte, îndoiala, deși un mod de vizare a conștiinței, un mod de sine stătător, este întotdeauna dependentă de o vizare în carne și oase a ceva ce a fost dat. În acest din urmă sens, îndoiala este un fenomen care se bazează pe un alt fenomen, pozitiv, cel al percepției, în exemplul dat, al percepției sensibile.

Și totuși, a echivala îndoiala cu nehotărârea este problematic. Căci atunci când am afirmat că „Theaitetos nu se poate hotărî”, ceea ce am făcut a fost fie să folosesc cuvântul „a se hotărî” într-o manieră imprecisă, fie am trecut tacit de la îndoiala pasivă la un act activ cu privire la acest act pasiv de îndoială. În îndoiala pasivă, cea care survine în exemplul perceptiv pe care l-am dat, nu e vorba de vreo hotărâre, căci totul are loc la nivelul percepției. Mai degrabă, avem de-a face cu o nehotărâre în momentul în care Theaitetos formulează judecata „Nu sunt sigur dacă cel pe care-l văd este Socrate sau altcineva”, ceea ce ar putea fi echivalat cu „Nu mă pot hotărî dacă cel pe care-l văd este Socrate sau altcineva”. Aici, nehotărârea este înțeleasă drept caracter doxic al judecății, care are un corespondent în caracterul doxic al actului antepredicativ pe care se fundează. Mai precis, la nivel antepredicativ, eul vizează un același obiect ca Socrate sau ca Theodoros. Așadar, nu e vorba propriu-zis de două obiecte, ci de unul singur, dar a cărui determinare este nesigură. În termenii lui Husserl din *Idei P*, un același x primește două sensuri diferite care,

² Edmund Husserl, *op. cit.*, pp. 478-484.

în virtutea principiului non-contradicției, nu le poate avea simultan. Acesta este obiectul vizat de eu: un x care pendulează între a fi Socrate și a fi Theodoros, iar tocmai această pendulare indică caracterul doxic al actului (al noeziei) îndoielii. În schimb, caracterul doxic al obiectului (al noemei) este problematic. Avem așadar un unic act, percepția îndoielnică, care vizează un unic obiect, lucrul problematic. Această percepție îndoielnică, trecută la nivel judicativ, devine „Nu sunt sigur dacă cel pe care-l văd este Socrate sau Theodoros” sau, cum am menționat mai sus, „Nu mă pot hotărî dacă cel pe care-l văd este Socrate sau Theodoros”. Așadar, „nehotărârea” judicativă este tocmai o incapacitate judicativă, în măsura în care, în acest din urmă caz, nu mai înțelegem prin judecată *aserțiune* – ceea ce Aristotel numea *logos apophantikos*³ –, ci *aprobare*, *asentiment* – ceea ce Franz Brentano numea *Anerkennung*, „recunoaștere”⁴. În acest caz, eul devine un eu activ care cântărește cele două variante înainte de a face propriu-zisă identificare a ceea ce vede, pendulează între ele, cu alte cuvinte, *eul șovăie*, adică trece constant de la o variantă la alta sau, am mai putea spune, este *indecis*, adică nu poate categorisi, nu poate subsuma obiectul lui Socrate sau lui Theodoros. Momentul identificării este unul al *deciziei* – este Theodoros, nu Socrate. Nehotărârea este înțeleasă aici ca șovăire, ca indecizie, fundată pe actul pasiv al îndoielii.

Însă analiza de mai sus izvorăște dintr-un caz propriu actului de cunoaștere și care rămâne în acest domeniu. Or, nehotărârea ține, în mod primordial, de domeniul acțiunii. După cum se spune în celebrul discurs al lui Hamlet,

³ Aristotel, *De interpretatione*, 4-5, 16 b – 17 a [*Organon I*, traducere, studiu introductiv și note de Mircea Florian, București: Editura Iri, 1997, pp. 163 f.].

⁴ Franz Brentano, *Psihologia din punct de vedere empiric*, traducere de Alexandru Bejinariu și Ion Tănăsescu, București: Humanitas, 2024, p. 329 [Franz Brentano, *Psychologie vom empirischen Standpunkt. Erster Band*, herausgegeben von Oskar Kraus, Hamburg: Felix Meiner, 1973, p. 201].

And thus the native hue of resolution
Is sicklied o'er with the pale cast of thought.
And enterprises of great pith and moment
With this regard their currents turn away
And lose the name of action. [...]

Și-astfel al hotărării proaspăt chip
Se gălbejește-n umbra cugetării,
Iar marile, înaltele avânturi
De-aceea se abat din cursul lor
Și numele de faptă-l pierd. [...]⁵

Nehotărârea se traduce printr-o neputință de a acționa. Ea se leagă astfel de actul volitiv, ca intermediar între gând și acțiune. Deși este adevărat că Husserl înțelege actul de cunoaștere tot ca o acțiune⁶, „acțiunea” cunoașterii este diferită de acțiunea practică. Trebuie remarcat că acțiunea, pentru Husserl, nu este un gen care are ca specii acțiunea cunoașterii și acțiunea practică, unde practicul este luat în sens larg, actul productiv fiind, în acest sens, tot o acțiune practică. Mai degrabă, este vorba de o unitate analogică: structura intențională a actului de cunoaștere corespunde celei a actului practic, la fel cum corespunde și structurii altor acte, cum sunt actele valorizante, afective și așa mai departe⁷. În lumina acestei distincții,

⁵ William Shakespeare, *Hamlet*, III, 1, 85-89 (edited by G.R. Hibbard, Oxford: Oxford University Press, 1998, p. 241; William Shakespeare, *Hamlet*, traducere de Leon D. Levițchi și Dan Duțescu, în *Opere complete V*, ediție îngrijită și comentarii de Leon D. Levițchi, note de Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești, București: Univers, 1986, p. 372).

⁶ Edmund Husserl, *Experiență și judecată: cercetări cu privire la genealogia logicii*, traducere de Christian Ferencz-Flatz, București: Humanitas, 2012, p. 303.

⁷ Edmund Husserl, *op. cit.*, p. 304. Cf. Edmund Husserl, *Idei privitoare la o fenomenologie pură și la o filozofie fenomenologică. Cartea întâi: Introducere generală în fenomenologia pură*, ed. cit., pp. 491 f.

putem afirma că există o nehotărâre proprie acțiunii cunoașterii și o nehotărâre proprie acțiunii practice, deși pe prima am determinat-o, mai precis, ca îndoială (la nivel pasiv) și ca nesiguranță sau șovăire judicativă (la nivelul activ al conștientizării îndoielii). Nu putem spune, în sens propriu, că avem de-a face cu o nehotărâre în acest caz. Să ne restrângem deci la acțiunea practică, pe care o vom denumi, în cele ce urmează, pur și simplu *acțiune*, care se leagă într-un mod aparte de voință și putință.

În tematizările de sorginte fenomenologică, acțiunea nu este gândită ca fiind separată de voință și gândire, ci ele sunt intim legate. Găsim astfel de tematizări la filozofi precum Edmund Husserl sau Maurice Merleau-Ponty. De pildă, în teoretizările sale din 1914 privitoare la „logica voinței [*Willenslogik*]”⁸, Husserl distinge între acțiune originară și acțiune care execută un anumit plan, o anumită intenție (*Vorsatz*)⁹. În timp ce ultima este acțiunea precedată de deliberare (așadar acțiunea este o *praxis* în sensul lui Aristotel) și presupune decizie (*Entschluss*), prima „urmează pur și simplu un stimul, fără oscilație și îndoială, fără deliberare și fără a lua o parte față de alta”¹⁰. La fel, Merleau-Ponty vorbește despre indistincția dintre gândire și acțiune, de exemplu: „Când fac semn unui prieten să se apropie, intenția mea nu este un gând pe care îl frământam în mine și nu percep semnul în interiorul corpului meu. [...] nu există

⁸ Edmund Husserl, *Vorlesungen über Ethik und Wertlehre 1908-1914*, herausgegeben von Ullrich Melle, Dordrecht: Kluwer, 1988, p. 102. Referitor la analizele lui Husserl cu privire la voință, pentru mai multe detalii, a se vedea Nicola Spano, „Husserl's Taxonomy of Action”, *Husserl Studies*, 38, 2022, pp. 251-271.

⁹ Edmund Husserl, *op. cit.*, p. 109. Această distincție apare și sub titulatura de „voință care nu acționează” și „voință care acționează [*handelndes Wollen*]” (*ibid.*, p. 103).

¹⁰ *Ibid.*, p. 112. În acest sens, distincția lui Husserl este cvasisinonimă cu distincția dintre „intenții anterioare [*prior intentions*]” și „intenții în acțiune”. Pentru ultima distincție, a se vedea John Searle, „The Intentionality of Intention and Action”, *Cognitive Science*, 4, 1980, pp. 47-70.

percepție urmată de mișcare, ele formează un sistem care se modifică asemenea unui întreg¹¹.

Or, deși acțiunea, voința și gândirea sunt prinse laolaltă, fenomenul nehotărârii tocmai că aduce separarea dintre ele, în măsura în care nehotărârea indică o anumită neputință de a acționa: gândirea slăbește și pălește culoarea firească a hotărârii. Într-adevăr, în formulările de mai sus, apăsarea constant sintagma „nu mă pot hotărî”, ceea ce leagă nehotărârea de putință, care, potrivit unor tematizări fenomenologice¹², indică tocmai esența eului. „Eu pot” este fenomenul mai original decât „eu gândesc”, ultimul părând a rămâne în prejudecata cognitivă pe care miza științifică a unui demers filozofic o presupune, miză care ajunge să deformeze tematizările conștiinței ca conștiință. Orice neputință se raportează la un „eu pot”, în sensul în care este o modificare privativă a acestuia. Aici trebuie făcută distincția dintre acest „eu pot” original, care are un statut transcendental, și putințele și neputințele contingente, care sunt posibile tocmai datorită lui. Acest „eu pot” original traversează întregul eu trupeș și, la drept vorbind, nu are o localizare, fiind, asemenea trupului pe care-l exprimă, punctul zero dinspre care lumea, în întregul ei, se constituie ca mediu al acțiunii. Tocmai de aceea, pentru a-i indica statutul transcendental, Husserl îl numește și prin expresia *Vermöglichkeit*, posibilitate de a putea¹³. Parafrazând o formulare kantiană, acest „eu pot” trebuie să însoțească orice acțiune.

¹¹ Maurice Merleau-Ponty, *Fenomenologia percepției*, traducere de Ilieș Câmpeanu și Georgiana Vătăjelu, Oradea: Aion, 1999, pp. 145 f. Cf. p. 207: „Bolnavul își va regăsi vocea, nu printr-un efort intelectual sau printr-un decret abstract al voinței, ci printr-o conversie în care întregul corp se adună printr-un gest [...]”.

¹² Edmund Husserl, *Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie. Zweites Buch: Phänomenologische Untersuchungen zur Konstitution*, herausgegeben von Marly Biemel, Haag: Martinus Nijhoff, 1952, p. 253.

¹³ A se vedea, de exemplu, Edmund Husserl, *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität: Texte aus dem Nachlass. Dritter Teil: 1929-1935*, herausgegeben von Iso Kern, Haag: Martinus Nijhoff, 1973, pp. 203 f.

Eu îmi întind mâna către ceașca de cafea și, exact în același timp, eu constat că pot să o întind. A posteriori, spunem că eu îmi întind mâna către ceașca de cafea *pentru că* am putut să o fac. Dar, la o privire mai atentă, acțiunea este de la un capăt la altul și puțință. Deși puțința vizează în mod primordial posibilul, deci viitorul, ea este puțință a viitorului imediat, care, de fapt, ține de prezentul viu al conștiinței. „Eu pot” este un „eu pot” al protenției. Prin muchia impresiei originare, puțința trece în efectivitate, conștientizată ca efectivitate în retenție. Înțelegă dinspre „eu pot”, impresia originară este tocmai *efectuare* a lui „eu pot”. Fiecare efectuare a lui „eu pot” îl transformă, în retenție, în „am putut”, care, în cazul acesta, nu este, cum spunea Husserl, doar „coada unei comete”¹⁴, ci baza care susține fiecare „eu pot” din protenție¹⁵. Tocmai de aceea, „eu pot” nu doar trebuie să însoțească orice acțiune (în formularea precis kantiană), ci chiar o face – este un *fapt transcendental*. În plus, nu e doar o funcție conceptuală, ci este o „caracteristică” constantă a eului, chiar dacă este una transcendentală. El poate fi oricând „deformat” în acțiunea empirică și, la drept vorbind, nu e nimic fără o astfel de deformatizare. Am putea spune că este o „funcție vie”, deși el exprimă tocmai viața în nucleul ei. Invers, neputința de a mișca un bloc de piatră este o constantă negare a acestui „eu pot”, care se manifestă în primul rând ca „eu pot să mut blocul de piatră” în fiecare mișcare trupească de împingere, dar care este constant frustrată. În acest caz, dacă analizăm prezentul viu al unei astfel de conștiințe acționale, atunci regăsim același „eu pot” în protenție, dar care se efectuează *ca altceva*, iar șirul se retenții care se constituie reprezintă o bază pentru a renunța la încercare. Eventual, eul poate ajunge

¹⁴ Edmund Husserl, *Zur Phänomenologie des inneren Zeitbewusstseins (1893-1917)*, herausgegeben von Rudolf Boehm, Den Haag: Martinus Nijhoff, 1966, p. 355.

¹⁵ Ceea ce nu face decât să trimită la definiția lui Aristotel a mișcării: „actul a ceea ce este în potență ca atare” (Aristotel, *Fizica*, III, 1, 201 a [traducere de Alexander Baumgarten, București: Univers Enciclopedic Gold, 2018, p. 131]).